

Перспективним направленням дальніших досліджень являється вивчення проблем аудиту операцій по учету розрахунків з вітчизняними покупцями.

Істочники і література:

1. Малий економічний словар / А. Н. Азриліян., А. М. Азриліян і др.; під ред. А. Н. Азриліяна. – М. : Ін-т нової економіки, 2000. – 1088 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / під заг. ред. Ф. Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП Рута, 2009. – 912 с.
3. Закон України «О налоге с доходов физических лиц» от 22.05.2003 г. № 889-IV (Редакция Закона в 01.01.2011 г.) // ВВР. – 2003. – № 37. – С. 308.
4. Господарський процесуальний кодекс України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Підприємницьке право України : учеб. / под ред. А. В. Старцева. – Х. : Одиссей, 2008. – 656 с.
6. Масаковский В. Парадоксы бухгалтерского учета в Украине / В. Масаковский // Бухгалтерский учет и аудит. – 2011. – № 9. – С. 30-35.
7. Пантелеев В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація : монографія / В. П. Пантелеєв; Держ. акад. стат. – К. : Аналіт. агентство, 2008. – 491 с.
8. Сопіщева В. І. Фінанси: курс для фінансистів : навч. посіб. / В. І. Сопіщева. – К. : Знання, 2008. – 567 с.
9. Ковалев В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 559 с.
10. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И. А. Бланк. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 656 с.
11. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 5-е вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 726 с.
12. Завгородний В. П. Бухгалтерский учет в Украине : учеб. пособие / В. П. Завгородний. – К. : А.С.К., 2003. – 427 с.
13. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учеб. / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського учета 10 «Дебиторська задолженість», утв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 г. № 237 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/psbu10/>
15. Міжнародні стандарти фінансової звітності : [Електронний ресурс] / під ред. Ф. Голова. – К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України. – 2009. – 3255 с. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010
16. Закон України «Об ответственности за несвоевременное выполнение денежных обязательств» от 22 ноября 1996 года (в редакции Закона от 10.01.2002 // ВВР. – 2002. – № 16. – С. 114.

Скупський Р.М.

УДК 338.43:635.1/8

ОВОЧІВНИЦТВО ПРИЧОРНОМОР'Я УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Низька рентабельність вітчизняного овочівництва, концентрація виробництва в господарствах населення, відсутність повноцінної та доступної ринкової інфраструктури, критично низький рівень технічного забезпечення сільського господарства, невідповідність рівнів виробництва та споживання продуктів харчування в окремих регіонах, зростання обсягів імпорту овочевої та овочеконсервної продукції загострюють проблеми розширеного відтворення промислового овочівництва України на основі інноваційної моделі розвитку.

Незважаючи на те що Україна, займаючи провідні позиції щодо світового виробництва картоплі (3-є місце, 18,7 млн. т або 5,0% від загального світового виробництва) та овоче-баштанних культур (6-є місце, 8,9 млн. т, 0,9 % відповідно) на період 2010 р. за показником урожайності поступалась провідним виробникам аналогічної продукції, зокрема:

- овочів, урожайність яких у середньому становила 173,6 ц/га (весь світ – 183,3; Нідерланди – 472,9; Австрія – 414,0; Німеччина – 310,5 ц/га);

- картоплі, з урожайністю 132,5 ц/га (весь світ – 174,3; США – 443,1; Нідерланди – 436,0; Німеччина – 399,8; Швейцарія – 386,7 ц/га тощо).

Ось чому, на фоні глобалізації економіки, загострення конкурентної боротьби на зовнішньому промисловому ринку після входження України до СОТ, питання інноваційного розвитку промислового овочівництва, як базису забезпечення продовольчої безпеки, оцінка його потенційних можливостей щодо структурної оптимізації, підвищення ефективності досить актуальне й потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові основи організації інтенсивного виробництва в овочевому підкомплексі, висвітлені в роботах відомих економістів: В.І. Благодатного, П.П. Борщевського, С.В. Васильчака, З.І. Гризєнкової, Є.О. Дайленка, В.І. Криворучка, К.К. Плешкова, В.В. Писаренка, О.О. Поліщука, В.П. Рудь, М.О. Складєвського, В.С. Уланчука, Д.Ф. Харківського, Л.В. Федорової, В.М. Яценка та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є організаційно-економічні особливості виробництва овочевої продукції відкритого ґрунту та картоплі Причорноморського регіону та підвищення їх економічної ефективності на засадах інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Овочеві культури та картопля займають особливе місце в продовольчому балансі, забезпечуючи організм людини корисними поживними речовинами, які сприяють нормальному фізіологічному розвитку організму, поліпшують обмін речовин, регулюють діяльність нервової системи і органів травлення, підвищують стійкість організму проти інфекційних захворювань [9]. Дані культури є також цінною сировиною для харчової й консервної промисловості.

Забезпечення населення свіжою та переробленою овочевою продукцією в умовах несприятливого зовнішнього та внутрішнього середовища є однією з найважливіших проблем сучасного продовольчого ринку.

Так, за роки незалежності, у період 1991-1995 рр. на фоні спаду виробництво валової продукції сільського господарства України на 35,0 %, у тому числі - рослинництва – на 25,8 % порівняно 1990 р., зниження валових зборів овочевих культур Причорноморського економічного району відмічалось на рівні 42,5% (рис. 1) до відмітки у 919,4 тис. т. Валові збори картоплі в усіх категоріях господарств регіону мають тенденцію до зростання на 4,0% у відповідний період з подальшою кризою виробництва до 2002 р. (рис. 2), де величина показника становила 692,3 тис. т, що на 27,1% поступається рівню 1990 р.

З 2000 р. відбувається поступове зростання виробництва валової продукції сільського господарства України, приріст якої у 2010 р. становив 41,6 % у порівнянні з 1999 р., у т. ч. рослинництва – 65,8 % [7]. Період відновлення позитивної динаміки валового виробництва в зазначений період характеризує й досліджувальні галузі Причорномор'я. Так, зростання величини валових зборів картоплі в регіоні з 2000 по 2011 рік сягнуло до 1499,5 тис. т, що на 57,9% більше рівня 1990 р., тоді як показники валового виробництва овочів у аграрних підприємствах відмічалися на рівні 2561,2 тис. т і 60,1% відповідно.

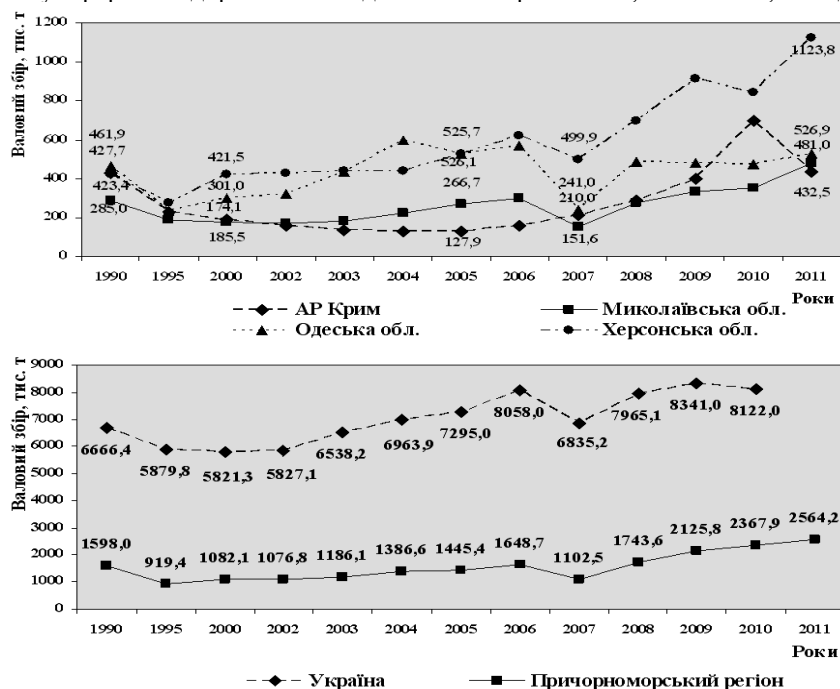

Рис. 1. Динаміка валового виробництва овочевих культур, тис. т. (усі категорії господарств).

Позитивні процеси є наслідком поступового становлення на селі нових організаційно-правових структур ринкового типу внаслідок реалізації засад аграрного реформування, які, зокрема, були визначені прийнятим від 03.12.1999 р. Указом Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки» [4].

При цьому варто відмітити кризу овочевого та картопляного виробництва регіону у 2007 р. коли, по причині несприятливих погодних умов (тривала посуха та суховії), валовий збір картоплі знизився до найменшої відмітки за досліджувальний період (1990-2011 рр.) у 661,9 тис. т, а аналогічний показник виробництва овочів до рівня 1102,5 тис. т.

За період 1990-2010 рр. в Україні відбулися суттєві зміни в структурі посівних площ, які відображають зменшення посівних площ сільськогосподарських культур на 16,8 %, зокрема у 4,6 рази посівних площ кормових культур, що негативно вплинуло на розвиток кормової бази тваринницької галузі. За цей період значно зросли посіви високорентабельних експорторієнтованих культур: соняшнику – у 2,8 рази, ріпаку – більш ніж 10 разів, що порушує систему сівозмін і призводить до виснаження ґрунтового покриву [5].

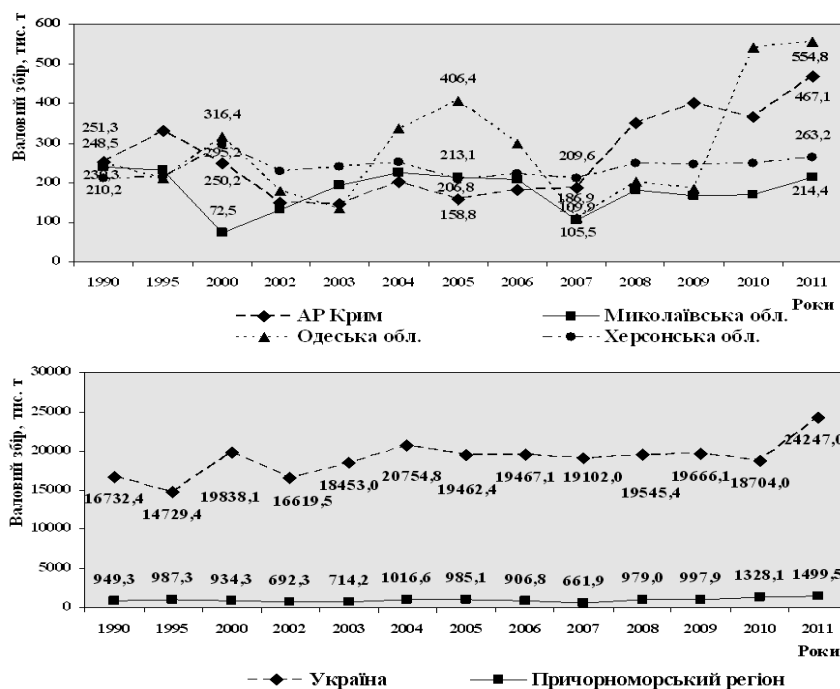

Рис. 2. Динаміка валового виробництва картоплі, тис. т. (усі категорії господарств).

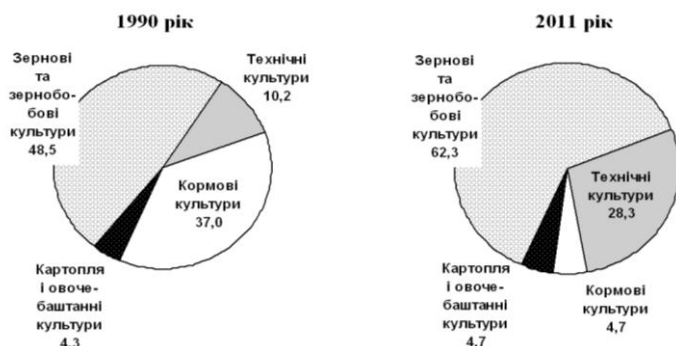

Рис. 3. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур Причорноморського регіону, % до загальної площі.

На фоні вагомого зростання частки зернових та зернобобових (+13,8%) та технічних (+15,1%), тотального скорочення частки кормових культур (-32,3%) у 2011 р. відносно 1990 р. (рис. 3), зміна питомої ваги картоплі і овоче-баштанних культур в структурі посівних площ Причорноморського регіону до величини у 4,7% (+0,4% до загальної площі) виглядає не суттєвою. Аналіз площі регіону, з якої зібрано врожай овочів та картоплі за досліджувальних період, показує її збільшення для овочевого виробництва до 122,1 тис. га (або на 23,4%), а картоплярства до рівня 106,0 тис. га (або на 10,3% відповідно 1990 р.).

У свою чергу, територіальний розподіл виробничої площі Причорномор'я відображає її збільшення для всіх адміністративних районів, починаючи з 2007 р. Особливо варто відмітити, збільшення у 2,1 рази виробничої площі для овочівництва 2011 р. у Херсонській обл. (до 46,0 тис.га) та картоплярства на 15,2% у Одеській обл. (до 37,0 тис.га) відповідно 1990 р. Поряд з цим, тенденції щодо скорочення посівних площ, починаючи з 1995 р. мають місце в промисловому овочівництві Одеської обл. на 15,2% та на 32,4% при вирощуванні картоплі в Миколаївській обл.

Отже, поглиблення зональної спеціалізації й збільшення посівних площ сприятиме створенню умов щодо скорочення виробничих витрат, поліпшенню якості продукції й підвищенню продуктивності праці, конкурентоспроможності виробництва спеціалізованої продукції та застосування інноваційних розробок [6].

Щодо питання провідних позицій в овочівництві держави Причорноморського регіону, то варто відзначити його середню питому вагу за 2009-2011 рр. на рівні 25,7% від загальнодержавного виробництва овочів, при чому в рейтингу областей лідерство залишається за Херсонською (1-е місце) та Одеською областями (3-5 місце). АР Крим та Миколаївська область у рейтингу овочевого виробництва посідають 8-10 позиції, із середньої питомою вагою у 4,4-4,7%.

Ситуація з часткою регіонального картоплярства в загальнодержавному обсязі кардинально протилежна. Так, середня питома вага регіону у виробництві української картоплі складає 6,1%, а місця в

ОВОЧІВНИЦТВО ПРИЧОРНОМОР'Я УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

рейтингу регіонів держави коливаються від 14-18 місця Одеської обл. 2010-2011 рр. до 25 місця Миколаївської обл. Причин такого стану декілька:

– по-перше – на півдні України зосереджено в більшій мірі виробництво надранньої та ранньої картоплі, столові сорти якої менш продуктивні (середня врожайність 185-250 ц/га) за середньо- та пізньостиглі, в яких урожайність може сягати 400-450 ц/га і більше;

– по-друге – у зв'язку з несприятливими агрокліматичними умовами регіону (низька вологозабезпеченість та високі температури до 35-37 °С) частка посівних площ, відведених під вирощування картоплі, для регіону складає лише 7,3-7,5% від загальнодержавної посівної площі, тоді як основне виробництво культури, зосереджене в зоні північного Лісостепу та Полісся (Вінницька – 106,3 тис. га (частка 7,4%), Київська – 97,7 (6,8%), Львівська – 96,5 (6,7%), Чернігівська області – 84,6 тис. га (5,9%) в 2011 р.).

Овочівництво України в дореформений період розвивалось як крупна товарна галузь. Середній розмір посівної площі овочевих культур у радгоспах становив 380, а в колгоспах 50 га [1]. Ці господарські структури виробляли більш ніж 75% валового виробництва овочевої продукції в країні.

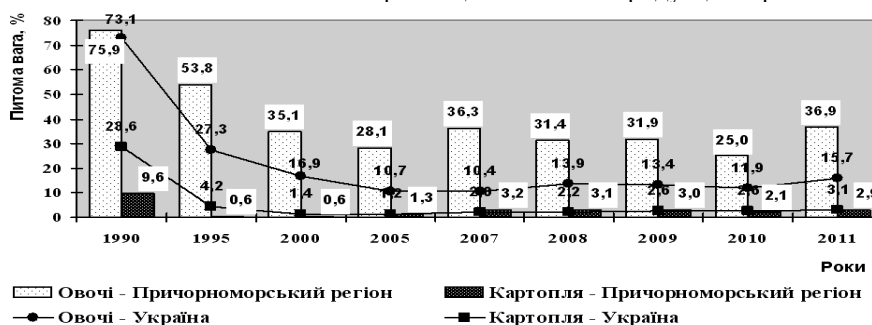

Рис. 4. Питома вага сільськогосподарських підприємств Причорноморського регіону у виробництві овочів та картоплі, % до загального обсягу.

Але з трансформацією економіки до ринкових умов господарювання питома вага сільськогосподарських підприємств у валовому виробництві овочів і картоплі почала зменшуватись, а частка господарств населення стала домінуючою. Якщо, у 1990 р. сільськогосподарськими підприємствами вироблялось 75,9% овочевої продукції країни, то у 2000 – 35,1, у 2005 – 28,1, у 2010 – 25,0%. (рис. 4). Загальний спад овочевого товарного виробництва за досліджувальний період у сільськогосподарських підприємствах південного регіону становив 51,4%, у картоплярстві – 69,8%.

Натомість, господарства населення при збільшенні виробництва зернових та технічних культур стають основними виробниками плодоовочевої продукції в державі, у них на період 2011 р. зосереджено виробництво 96,9% картоплі та 84,3% овочів.

Переміщення основного обсягу виробництва овочів та картоплі з крупнотоварного в дрібнотоварний сектор не може мати однозначної оцінки. З одного боку, це привело до скорочення державних інвестицій у розвиток овочівництва; з іншого – перетворило крупну спеціалізовану галузь - у городництво, яке повністю базується на малопроductивній ручній праці [2], а основний тягар щодо забезпечення населення продуктами харчування лежить на фінансово менш потужних, порівняно з сільськогосподарськими підприємствами виробників.

Досвід західних країн є більш ніж переконливим. Так, у США товарне овочівництво, зосереджене в крупних корпоративних фермах, середній обсяг реалізації, у розрахунку на одну, становить 465 тис. доларів, тоді як на господарство партнерського типу – 151 тис. доларів і на сімейну ферму лише 46 тис. доларів. Корпоративні ферми реалізують 69,4% овочів відкритого ґрунту й 78,4% тепличної продукції.

Оцінюючи розвиток господарств населення України, академік НААН О.М. Онищенко підкреслює, що подальше розширення ними виробництва сільськогосподарської продукції не можна відносити до стратегічних напрямів формування в Україні ефективної організаційної структури аграрного сектору ринкової економіки [3]. Він зауважує, що наявність у сучасний період великої кількості господарств населення, як дрібних виробників сільськогосподарської продукції та можливість їх зростання в майбутньому стануть гальмуючими факторами на шляху до формування на селі системи господарських структур ринкового типу, оптимальних за розмірами землекористування, отже – і найпродуктивніших і найефективніших. Зі зміцненням сільськогосподарських підприємств і економіки країни в цілому, виробництво сільськогосподарської продукції в господарствах населення з часом поступово скорочуватиметься.

Як відомо, овочі не відносяться до продуктів першої необхідності, не зважаючи на свою безперечну цінність для людського організму. Аналізуючи населення, як сукупного споживача овочевої продукції, поряд з переробними підприємствами та комерційними фірмами, що купують овочеву сировину не для промислових потреб, слід зауважити, що внаслідок певних соціально-економічних процесів у державі, та регіону зокрема, посилюється соціальна диференціація населення, яка в період до 2011 р. підвищує рівень споживання овочів на одну особу. Але, не зважаючи на стрімке зростання валового виробництва овочевої та баштанної продукції на душу населення Причорноморського регіону з 2000 р. у 2,7 рази до рівня 432,0

кг/рік, рівень споживання збільшився тільки на 61,3% (до 180,3 кг/рік). Це дозволило перевищити рекомендовані диференційовані норми споживання в Україні у 161 кг на одну особу щорічно на 12,0%. Дещо скромнішими, але все одно суттєвими є показники споживання продукції регіонального картоплярства. Так, споживання картоплі на одну особу, незважаючи на зростання рівня забезпеченості виробництвом у 60,1%, у 2011 р. становило 117,4 кг, що на 16,2% більше ніж у 2000 р. і на 6,7% від норми у 110 кг/рік.

У розвитку регіонального овочепродуктового підкомплексу Причорномор'я залишаються актуальними питання збільшення виробництва екологічно-чистої овочевої продукції та картоплі, поліпшення їх якості, розширення асортименту овочевих культур, зменшення сезонності споживання свіжих овочів за рахунок виросування їх у закритому ґрунті, запровадження дорошування та зберігання у свіжому вигляді тощо [8].

Висновки з проведеного дослідження. На даний час Україні вдається балансувати на межі забезпечення населення продуктами харчування, незважаючи на неефективне аграрне виробництво та відсутність фактичної державної його підтримки, але такий стан не буде тривати постійно, а тому потрібними є рішучі дії з боку державних органів влади, зокрема: 1) комплексна оцінка стану промислового овочівництва та картоплярства України; 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку для конкретних регіонів України; 3) залучення в галузь овочівництва та картоплярства державного та іноземного інвестування; 4) забезпечення інформаційної підтримки та розвитку служб дорадництва у сфері АПК; 5) стимулювання сільського населення до розвитку ефективніших форм господарювання та виробництва продукції тощо.

Джерела та література:

1. Гризенкова З. І. Аналіз фактичного стану овочевого агропромислового під комплексу в Україні і стратегія його розвитку на перспективу / З. І. Гризенкова // Овочівництво і баштанництво : Респ. міжвід. тем. наук. зб. – К. : Урожай, 1992. – Вип. 37. – 326 с.
2. Лебединська О. І. Організаційно-економічні зміни в розвитку овочівництва відкритого ґрунту Харківської області / О. І. Лебединська // Вісник ХДАУ. Серія : „Економіка АПК і природокористування”. – Харків, 1999. – № 3. – С. 105-108.
3. Онищенко О. М. Господарства населення: підсумкові оцінки, прогнози / О. М. Онищенко // Економіка України. – 2003. – № 3. – С. 174-179.
4. Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України // Голос України. – 1999. – № 227. – 7 груд.
5. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України : аналітична доповідь / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко та ін.; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.
6. Рудь В. П. Сучасний стан галузі овочівництва та перспективи розвитку : [Електронний ресурс] / В. П. Рудь, О. О. Кіях. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnau_ekon/2011_3/pdf/21.pdf
7. Сільське господарство України за 2011 рік : [Електронний ресурс]; стат. зб. / за ред. Н. С. Власенко. – К. : Держ. служба статистики України, 2012. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Яровой Г. Перспективы украинского овощеводства в контексте мировых тенденций / Г. Яровой // Овощеводство. – 2008. – № 4. – С. 8-11.
9. Яценко В. М. Сучасний стан та шляхи ефективного розвитку галузі овочівництва : [Електронний ресурс] / В. М. Яценко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2009_24/articles/3_Yacenko.pdf

Ткачова С.С.

УДК 658.821

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Управління конкурентоспроможністю являє собою цілеспрямований вплив на чинники, які формують конкурентні переваги різних об'єктів. У зв'язку з цим одним з найважливіших завдань є визначення чинників, що впливають на конкурентні переваги підприємства. Конкурентна перевага підприємства, її ефективність та стійкість визначаються сукупним різноспрямованим впливом множини чинників. Ці чинники частково є однаковими для всіх суб'єктів економічних відносин, частково – визначаються специфічними особливостями певної галузі, сфери бізнесу. В різних умовах ті ж самі чинники можуть як підсилювати, так і послабляти конкретну конкурентну перевагу.

Постановка проблеми Питанням визначення та класифікації чинників формування, збереження, розвитку конкурентних переваг підприємств приділено достатньо уваги у науковій економічній літературі. Суттєві напрацювання належать вітчизняним науковцям: Ю. Іванову, Н. Тарнавській, О. Царенку, О. Ковтуну, І. Отенко, С. Клименко, І. Должанському, Т. Загорній, М. Мартиненко, Г. П'ятницькій та багатьом іншим. Однак чинники конкурентних переваг підприємств сфери послуг досліджено недостатньо з точки зору їх галузевої специфіки, різноманіття суб'єктів господарювання, форм та методів конкурентної боротьби тощо. У зв'язку з цим метою роботи є, по-перше, аналіз наукових підходів та позицій топ-менеджерів підприємств щодо класифікації чинників конкурентних переваг; по-друге, формування ієрархії чинників для підприємств сфери послуг з урахуванням галузевих особливостей.